

Säkerhetsmanual

Naturskolan i Sigtuna

Innehåll

Målsättning med manualen	3
Allmänt om verksamhetens risker	4
Naturskolans ansvar	5
Generella säkerhetsrutiner	6
Förhållningssätt är viktigt	6
Medföljande lärare	6
Mobiltelefon/täckning/telefonnummer	6
Viktiga nummer att ha i mobilen	7
Viktiga appar att ha i mobilen	7
Lokalkännedom	7
Sjukvårdsberedskap	7
När det har hänt (krisplan)	9
Särskilda säkerhetsrutiner	10
Eldning 11	
Täljning 13	
Pilbågsskytte/spjutkastning	14
Vassa föremål (övrigt)	15
Försvunna deltagare	16
Höga höjder och klättring	17
Badning sommartid/bryggvistelse	18
Kanothundring	20
Allergi/sjukdom/förgiftning	22
Trafik 23	
Väderlek	24
Isaktiviteter	26
Betande djur	28
Fästingar	29
Bastu 30	
Aspprojektet	31
Smide 32	
Experiment med eld	34
Selarna 35	
Rast på Flottvik	36
Gjutning	37
Skid- och snowboardåkning	38
Naturfritids	40
Naturklass	41
Rodd, flotta och andra flytetyg	42
Psykiska och fysiska konflikter	43
Moment med hög smittorisk	44

Målsättning med manualen

Senast granskad: 2021-12-13

Manualens syfte är att förebygga olyckor, skador och andra obehagliga upplevelser i samband med skolklassers besök på naturskolan. Detta sker genom att sammanfatta, tydliggöra och vidareutveckla verksamhetens arbete med risk och säkerhet.

Manualen beskriver också åtgärder och kompetensbehov som behövs när olyckan väl är framme.

Allmänt om verksamhetens risker

Senast granskad: 2021-12-13

Verksamhetens risker kan beskrivas som "allt det dina föräldrar varnade dig för när du var liten"; eld, djupa skogar, knivar, is och vatten, stup och höga träd.

Att vistas i naturen och bedriva fältmässiga aktiviteter tillhör inte vardagen för dagens barn och ungdomar, denna ovana ökar ytterligare risken i dessa aktiviteter.

Naturskolans ansvar

Senast granskad: 2021-12-13

Vi kan inte friskriva oss från ansvar.

Vi ska bedriva ett aktivt risk- och säkerhetsarbete genom att:

- göra riskanalyser och skriva säkerhetsrutiner för våra aktiviteter.
- följa dessa säkerhetsrutiner.
- dokumentera och följa upp tillbud i anslutning till att de sker.
- varje december utvärdera och utveckla analyser och åtgärder.
- dokumentera detta arbete.

Generella säkerhetsrutiner

Senast granskad: 2021-12-13

Förhållningssätt är viktigt

Säkerhetstänkandet skall förmedlas så lustfyllt som möjligt till besökande barn. Vår verklighetspedagogik ger goda förutsättningar för detta.

Vi skall inte dra alla säkerhetsregler i början av dagen och därmed skapa en lite trist stämning utan ta det efter behov. Exempelvis dras kniv-reglerna först när knivarna skall användas och "pinnar i elden" förmaningar när behovet uppstår.

Så lite säkerhetsinfo som möjligt, bara där det är nödvändigt – utifrån klassens ålder, mognad, intryck och visade omdöme.

Det kan t.ex. vara bättre att vi själva täljer till grillpinnarna en vinterdag när barnens fokus ligger på att elda och hämta ved, än att försöka samla hela klassen för att dra knivreglementet.

Vi skall undvika att utsätta barnen för så stora påfrestningar i form av "praktisk information" att de efteråt tycker naturbesöket var en negativ upplevelse

Medföljande lärare

Vi ska informera medföljande lärare om detta:

- Klassen måste "sköta sig", vi och klasslärare/medföljande vuxna sköter tillsägelser gemensamt, om vi ändå känner oro för säkerheten bryter vi aktiviteten av säkerhetsskäl, samlar klassen och tar en diskussion om att fortsätta eller inte.
- Vi behöver veta eventuella sjukdomar och andra riskfaktorer som bedöms relevanta hos barnen; t.ex. astma, diabetes, epilepsi, allergi, fobier eller andra särskilda behov.
- Läraren ska ha en klasslista med dagtelefonnummer.

Mobiltelefon/täckning/telefonnummer

Mobiltelefon skall finnas tillgänglig. Platser med dålig täckning skall uppmärksammas och nedtecknas. Näsudden har dålig täckning men det fungerar för det mesta.

Viktiga nummer att ha i mobilen

- Räddningstjänst: 112
- Giftinformationen: 33 12 31
- Sjukvårdsupplysningen: 1177
- Polismyndigheten i Stockholms län: 114 14
- Märsta brandkår: 08-594 696 00 (vxl), 08-594 697 60 (direkt)
- Aktuell brandrisk: 08-454 83 39
- Taxi 020: 020-20 20 20

Viktiga appar att ha i mobilen

- SOS Alarm
- Brandrisk ute

Lokalkännedom

- Viktigt att veta var man är, karta, kompass bör vara med om man är osäker.
- Medvetenhet om hur bästa väg till väg går.
- Kunna beskriva vägen till den plats man är, bra med namngivna platser för internt bruk.

Sjukvårdsberedskap

- Naturskolans personal ska vara påläst på detta dokument.
- Naturskolans personal skall genomgå Första hjälpen-kurs inklusive HLR-utbildning vart annat år.
- Utöver grundläggande Första hjälpen-kunskaper, ska vi ha extra Första hjälpen-kunskaper om (läs om varje på 1177):
  - Allergisk reaktion efter geting-, bi- eller humlestick
  - Geting- och bistick
  - Huggormsbett
  - Fraktur
  - Klämskada
  - Stukning eller vrickning
  - Förgiftning
  - Hjärnskakning
  - Svimning
  - Ögonskada
  - Tandskada
  - Blödning
  - Brännskada
  - Solskada
  - Värmeslag
  - Köldskada
  - Skrubbsår och skärsår

- Naturskolans personal ska ha kunskaper om följande sjukdomar (läs om varje på 1177):
  - Allergi
  - Astma
  - Diabetes
  - Epilepsi
- Naturskolans personal ska ha kunskaper om förfarandet vid en försvunnen person (efter 10 min, ring 112, följ instruktioner).
- Kompletta förstahjälpslådan ska alltid finnas tillgänglig. Denna ska innehålla: plåster, sårslutningstejp, tryckförband, sårtvätt, elastisk binda, kirurgtejp, skavsårplåster, nödsax, fästingborttagare, pincett, andningsmask för konstgjord andning, kompress, skyddshandskar.

När det har hänt (krisplan)

Senast granskad: 2021-12-13

Vid incidenter i naturskolans verksamhet skall så snart möjligt krishanteringens föras över till den besökande skolan. Naturskolans uppgift är att under denna tid kunna leda ett tryggt och ändamålsenligt arbete med förstahjälpen och krishantering.

Kris föreligger när en eller flera deltagande personer drabbas av skada, sjukdom, hot eller annat så att den pågående undervisningen måste avbrytas.

Mål

Målet med krisplanen är att alla inblandade skall återkomma till normala banor så snart möjligt efter uppkommen kris.

Krisläge

En bedömning av vad som sjukvårdsmässigt ska göras görs, utifrån personalens sjukvårdsberedskap (se ovan). Tre scenarion:

1. Lättare skada: Vuxen samlar in klassen. Deltagaren plåstras om och dagen kan i princip fortsätta som det var tänkt.
2. Allvarlig skada: Sjukvårdsupplysningen rings. Vuxen samlar in klassen och ringer skolan. Minst en vuxen stannar och tar hand om kvarvarande deltagare. Minst en vuxen följer med den skadade till vårdinrättningen.
3. Mycket allvarlig skada: 112 rings. Vuxen samlar in klassen och ringer skolan. Den skadade tas om hand av lämpligast vuxen tills hjälp anländer. Minst en vuxen stannar och tar hand om kvarvarande deltagare och minst en vuxen följer med den skadade till vårdinrättningen.

Efter krisläge

1. Arbetsmiljöverket kontaktas (inom 12 timmar) vid allvarigare händelser.
2. Vid eventuellt mediainteresse, kontakta informationsansvarig på kommunen.
3. Vid allvarigare händelser, kontakta skolchef.
4. Tillbudsrapport skrivs.
5. Eventuell revidering av säkerhetsrutiner.
6. Debriefing vid behov.

Särskilda säkerhetsrutiner

(kommande sidor)

Eldning

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Eld på iordninggjord eldplats, eld i naturen, matlagning med stormkök.

Risker:

- Elden sprider sig. Brandrisken varierar stort med årstid, väderlek och plats.
- Brännskada på person eller material.
- Inandning av rök.
- Rök i ögonen.
- Skada ömtålig mark.

Risksituationer:

- Pinnar i brasan som tas ut brinnande eller glödande.
- Olämpliga saker slängs i elden.
- Brand vid T-spritsanvändning vid stormkök.
- För stor eld.
- Dålig placering av elden.
- Väderförhållanden som ökar brandrisken: vind, torr mark och/eller värme.
- Uppenbart brandfarliga kläder, t.ex. fluffiga/tunna tyger och material, långa halsdukar, långt hår.
- Vara för nära elden.
- Tippande gryta (på forntidsdag).
- Bränna sig på varm mat.
- Bränna sig på varmt redskap.
- Olja börjar brinna.
- Elda på berg, tomtmark eller annan känslig mark.

Minska risken:

- Berätta för deltagarna hur, var och när eldningen skall genomföras innan man sätter igång genom att vi godkänner eldens placering, kollar den insamlade veden samt att gruppen är inom synhåll/nästan synhåll.
- Ha eldar och deltagare under uppsikt när det brinner och ge löpande råd.
- Omogna klasser ska inte leka med pinnar i elden. De som får; inlagd pinne får inte tas ut igen.
- Ta hänsyn till väderlek och anpassa släckning till rådande omständigheter.
- Avbryt eldningen ifall man känner oro.
- Informera att rök är hälsoskadligt samt undvik så långt möjligt blöta pinnar, kottar, mossor, bark, näver, törved och annat rökskapande material.
- Observant på ömtåliga och brandfarliga kläder.
- Noggranna stormköksinstruktioner.

- Stadigt underlag för gryta och murikka.
- Vid behov, överväg att använda murikka eller ugnsplåt.
- Förvara varma eldredskap på ett tydligt avsatt område.
- Vid eldning vid fast plats: ha brandfilt inom räckhåll.

Täljning

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Täljning som hantverk, täljning av grillpinnar.

Risker:

- Stickskada, huggskada, skärskada.

Risksituationer:

- Falla på kniven.
- Skada sig medan man sitter och täljer.
- Två elever börjar bråka.
- En elev får för sig att kasta kniven.
- En elev stjälar en kniv.

Minska risken:

- Innan knivar används skall knivreglerna genomgå:
  - Sitta när kniven är ur knivfodralet.
  - Kniven skall också vara i knivfodralet när den inte används.
  - Alltid tälja ifrån sig och aldrig mot någon annan.
- Råd deltagarna att inte hugga med kniven eller slå fast kniven i ett underlag, samt aldrig kasta den.
- Hålla räkning på knivarna, så man får tillbaka alla.
- Hålla knivarna slipade.

Pilbågsskytte/spjutkastning

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Pilbågsskytte, spjutkastning.

Risker:

- Stickskada, huggskada, skärskada.

Risksituationer:

- Träffas av pil från pilbåge.
- Träffas av spjut.

Minska risken:

- Man kastar endast åt ett håll över en bestämd kastlinje. När man kastar ska man även befinna sig ensam inom ett avgränsat område.
- Man får endast kasta om ingen finns på andra sidan kastlinjen.
- Ingen får passera kastlinjen förrän alla som ska kasta har kastat över den.
- Man hämtar sin egen pil eller sitt eget spjut.
- Man överlämnar pilen/spjutet försiktigt till nästa som ska kasta. Man får absolut inte kasta den till nästa person.

Vassa föremål (övrigt)

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Skogsvandring, isvaksbad, hantverk.

Risker:

- Stickskada, huggskada, skärskada.

Risksituationer:

- Falla på vasst föremål, såsom avbruten gren.
- Kvistar som slår på den bakom i kön.
- Skada sig på ormbunke.
- Skada sig på vass.
- Skada sig på taggtråd.
- Skada sig på syl.
- Skada sig på yxa.
- Skada sig på såg.
- Skada sig på borr.
- Skada sig på flintasten.
- Skada sig på grillpinne.
- Skada sig på brummare som lossnar från sitt snöre.
- Skada sig på järntråd vid smide.
- Skada sig på fiskekrok.

Minska risken:

- Berätta tydligt för samtliga deltagare hur redskapen skall användas innan man sätter igång.
- Yxa får ej användas av barn.
- Avbryt aktiviteten ifall man känner oro.
- Inte bära omkring på pinnar när situationen uppfattas som olämplig (beteende, ålder, pinnens farlighet).
- Vid behov, gör en granpromenad i täta bestånd för att träna kvistpisk och att varna bakomvarande.
- Säkerhetsavstånd vid användande av brummare, "tänk på att den kan lossna".

Försvunna deltagare

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Vandring.

Risker:

- Stark oro hos den försvunne.
- Oro hos övriga deltagare.
- Risk för skada, hunger, nedkylning m.m.
- Bortrövade barn.

Risksituationer:

- Alltid under vandring.
- Alltid under fri lek utomhus.

Minska risken:

- Vid vandringar skall övningsledaren inte gå förutsägbart som t.ex. att följa en stig. Gå i rask takt med bestämda steg i kringelkrokar. Detta medför ofta att deltagarna snabbt inser att det är bäst att följa övningsledaren för själv inte komma på avvägar.
- Räkna in gruppen då och då eller be läraren bekräfta att alla är med.
- Ha en visselpipa med.
- Instruera eleverna att alltid befinna sig inom synhåll (eller hörhåll, om visselpipa finns). Var tydlig med att vi vuxna kommer att börja leta efter er om ni inte kommer tillbaka.
- Byt mobilnummer med medföljande lärare.
- Berätta för läraren att om en eller flera elever försvinner, så är rutinen att läraren stannar vid gruppen medan Naturskolepedagogen letar (pga lokalkännedom). Det är också viktigt att i denna stund inte tappa ytterligare personer, så ingen börjar söka utan att meddela detta tydligt för någon central person.
- Kontakta 112 senast 10 minuter efter försvinnande. Det gör inget om man sedan larmar av.

Höga höjder och klättring

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Planerad klättring (vandringar, fornborgsbesök), oplanerad klättring (klätterträd, branter m.m. när som helst).

Risker:

- Personskador genom fall.
- Strypning.
- Svindel, rädsla.

Risksituationer:

- Fastna på hög höjd under klättring.
- Kramp under klättring.
- Fastna i grenklyka eller bergskreva.
- Årstid och väder kan göra en enkel klättring farlig.
- Barns egna klättringsinitiativ.
- Strypas genom att fastna med kläder eller halsband.

Minska risken:

- Där de inte får klättra: Berätta att det är förbjudet att klättra. T.ex. Stora stenen.
- Om de får klättra: Berätta för deltagarna hur klättringen skall gå till innan man sätter igång (bara på vissa platser, under vuxens överinseende, endast till en viss höjd, inga kläder eller annat som man kan strypas av, klättra en i taget med avstånd emellan). "Slut avtal" med eleverna inför klättring där man kommer överens om detta.
- Undvik raster, luncher i närheten av lockande men farliga klättermöjligheter.
- Ökad försiktighet vid branter vid blött eller isigt väder.
- Om barn fastnat på riskabel höjd – tillkalla hjälp, se till att barnet känner sig så tryggt som möjligt, ta inga onödiga risker.

Badning

sommartid/bryggvistelse

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Badning efter kanotpaddling, forntidsdagar när det är mycket varmt.

Risker:

- Drunkning
- Traumatisk upplevelse (nära drunkning)
- Frakturer, stukningar
- Förlamning
- Skärskador
- Algförgiftning
- Spikar i bryggan

Risksituationer:

- Halka/ramla på bryggan
- Vassa musselskal
- Slå i botten eller dolda föremål vid hopp
- Dykning (hoppa med huvudet först)
- Hoppa på någon annan
- Trötthet vid simning
- Dålig simkunnighet
- Lek (t.ex. brottning) i vattnet
- Lek med badstegen
- Lek med y-bommar
- Okänd botten
- Andra aktiviteter i vattnet (t.ex. motorbåtar)
- Algblomning
- Skada sig på bryggan, spikar och andra vassa föremål

Minska risken:

- Berätta för deltagarna hur, var och när badning skall genomföras innan man sätter igång.
- En vuxen närvarar. Två och två som håller uppsikt över varandra.
- Fråga läraren om barnens simkunnighet, särskild uppmärksamhet då barn som inte kan simma finns med.
- Minst en simkunnig vuxen som agerar ordningsman på bryggan vid bad och andra bryggaktiviteter.
- Räkna barnen.
- Bra med båt med åror beredd.
- Varna för musselskal längs bryggan och på botten.
- Dykning bara på utsidan av bryggan.

- Bryggan behöver översyn för spikar och annat vasst
- Varna för att inte dyka på varandra.
- Vid vistelse vid vattnet utan bad och utan vuxen: Tre och tre, alla har flytväst. Om en trillar i, håller en uppsikt och en springer och larmar.
- Varje vår rensas botten från eventuella föremål av dykare.
- Ha uppsikt efter och samordna med andra aktiviteter på sjön (t.ex. vattenskidklubben).
- Instruera eleverna att inte leka med y-bommar.
- Vid badning vid fasta platser, ha livboj inom räckhåll.

Kanotpaddling

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Kanotpaddling.

Risker:

- Drunkning
- Bortblåsning
- Skärskador, sårskador
- Traumatisk upplevelse

Risksituationer:

- Skärskador på fötter vid landstigning, troligen musselskal.
- Halka på blöta stenar.
- Stark vind.
- Ställa sig upp i kanoten.
- Kapsejsning.
- Lek (t.ex. skvätta vatten)
- Kallt vatten.

Minska risken:

- Berätta för deltagarna hur, var och när paddlingen skall genomföras innan man sätter igång.
- Flytvästar skall vara korrekt påsatta på alla deltagare.
- Fördela eleverna i kanoterna på ett lämpligt sätt, så att det inte blir någon kanot med endast väldigt ovana elever.
- Vid långpaddling på öppet vatten, minst två simkunniga vuxna i varsin fölgebåt (krav, ej rekommendation) som håller uppsikt på kanotisterna och ansvarar för säkerheten.
- Personen i fölgebåten bör kunna tömma vattenfyllda kanoter på djupt öppet vatten.
- Håll samman kanotisterna i en eller två grupper, stor spridning medför svårigheter att hålla uppsikt och komma till undsättning.
- Anpassa kanotfärden efter väderförhållanden, t ex att paddla i Märstaån istället för Mälaren.
- Prioritera upptagande av deltagarna framför omhändertagande av kanoter när fler har vält.
- Be läraren att i förväg kolla upp att barnen kan simma. Ifall någon ej kan simma skall de ha räddningsväst.
- Flytvästar skall kontrolleras och åtgärdas i förekommande fall efter varje säsong.
- Aktuell väderleksrapport skall införskaffas, t.ex. från SMHI.
- Landstigningsförsiktighet! Musselvarning och halkvarning vid inledande säkerhetssnacket, påminnelse inför landgång så långt möjligt. Sätt ner fötterna försiktigt!

- Ha en vattentät påse med en uppsättning kläder, mobiltelefon och första hjälpen-väska.

Allergi/sjukdom/förgiftning

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Alla.

Risker:

- Allergisk reaktion
- Sjukdom
- Förgiftning

Risksituationer:

- När som helst
- Mer specifika situationer:
  - Getingstick
  - Huggormsbett
  - Hål i huden orsakat av smutsigt föremål
  - Förtäring av giftiga växter och svampar

Minska risken:

- Se Sjukvårdsberedskap.
- Påminn lärare att vidta lämpliga åtgärder för de barn som de vet har särskilda problem. Exempelvis att kontrollera att allergimedicinen är med, eller att de vet vad som ska göras ifall barnet får ett anfall.
- Påminn lärare att de kontaktar föräldrarna ifall något behöver kontrolleras i efterhand. Exempelvis att kolla om barnet är vaccinerade mot stelkramp.
- Prata om och prova ätliga växter och svampar. Betona att det finns väldigt giftiga växter och svampar.
- Använd inte fågelmat med jordnötter.
- Vi tar inte med egen kost som kan skapa allergi hos någon annan.

Trafik

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Vandring längs eller över väg.

Risker:

- Personskador i samband med fordon

Risksituationer:

- Lek vid väg
- Elever utmanar bilister med otrevligt uppförande
- Ouppmärksamhet

Minska risken:

- Välj omsorgsfullt platsen för vägövergång där man exempelvis har fri sikt åt båda håll.
- Agera vakt vid själva övergången. Samarbeta med övriga vuxna.
- Undvik att färdas längs vägar med skymd sikt, planera vägval och aktivitet så att vägar kan undvikas.
- När man går på vägen: Gå på vänster sida i färdriktningen. Gå en och en i tätt led.
- Enligt lagtexten går större grupper med tydlig ledare på höger sida, om lämpligt. Förordning (2018:1559)

Väderlek

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Utevistelse

Risker:

- Solsting
- Uttorkning
- Snöblindhet
- Köldskador
- Förfrysning
- Stela muskler
- Personskador
- Obehagskänslor
- Inåtvändhet
- Obehag
- Nedsatt omdöme
- Skada vid halka

Risksituation:

- Stark kyla
- Hög värme
- Stark vind
- Fallande träd och grenar (vid stark vind)
- Regn/hagel/snö
- Plurrning/nedblötning
- Åska
- Halt underlag

Minska risken:

- Övergripande:
  - Vara medveten och uppmärksam på hur vädret påverkar barnens välbefinnande.
  - Förkortning av dagen.
  - Samråd med lärare vid bokning och innan aktivitet om dålig väderlek väntas (minska antal deltagare där bara de väl förberedda får delta, förkorta dagen).
  - Rätt klädsel.
- Värme/sol:
  - Placera samlingar i skugga.
  - Lägga in bad vid passande tid under heta forntidsdagar.
  - Se till att eleverna dricker.
  - Ha med en extra vattenflaska till eleverna.
  - Påminn om solkräm och huvudskydd.

- Kyla/vind:
  - Hålla sig i lä.
  - Varm dryck.
  - Elda.
  - Förmedla till lärare att det är särskilt viktigt att poängtera rätt klädsel och varm dryck.
  - Korta (och eventuellt fler) samlingar.
  - Ge ett aktivt intryck. Visa eleverna hur man håller sig varm genom aktivitet.
- Väta:
  - Gör inte aktiviteter som gör en blötare (t.ex. när man svettas, lekar i gräset)
  - Hålla sig på torra platser (rasta under tak, undvika högt gräs, inte sitta på blött m.m.).
- Åska:
  - Undvika öppna platser och uppstickande träd.

Isaktiviteter

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Göra isskulpturer, vandring på isen, isfiske, undersökning, isvaksbad och andra issäkerhetsaktiviteter.

Risker:

- Nedkylning
- Förfrysning
- Drunkning
- Klämskada, halkskada, fallskada, skärskada.
- Finns det risk för hjärtstillestånd vid bad i kallt vatten?

Risksituationer:

- Hamna i vattnet
- Hamna under isen
- Dålig klädsel
- Inaktivitet
- Hal is
- Svag/dålig is
- Skära sig på isen
- Våghalsiga hopp i isvak
- Ofrivillig halkning vid nedstigning i isvak
- Tappa kontrollen när kroppen hamnar i det kalla vattnet
- Fysiologiska reaktioner när kroppen hamnar i det kalla vattnet
- För lång väntan innan ihopp (både i kö samt när man står beredd vid isvaken)
- Skada sig på isblock upptagna ur isvak (de välter eller släpas över kroppsdel)
- Någon går ner i isvak när det inte är tänkt (under eller efter dagen)
- Användande av issåg och isborr
- Användande av fiskeredskap

Minska risken:

- Inled övningar med en genomgång av vilka risker som finns och hur de undviks.
- Undvik att gå barfota eller med oskyddad hud komma i kontakt med isen (händer undantaget).
- Alla på isen ska ha isdubbar. Dessa ska sitta korrekt vid halsen och eleven ska veta hur de används.
- Hålla bra tempo under isdagar i syfte att hindra nedkylning (korta samlingar, effektiva genomgångar, mycket kroppsaktivitet).
- Ge eleverna möjlighet att kunna gå in och värma sig vid behov.

- Kontrollera isen med ispik och/eller borr innan man ger sig ut, kontrollera nya områden innan de beträds. Föregå med gott exempel.
- Poängtera särskilt till lärare att se till att deltagare har varma kläder och skor under dagen.
- Övningsledare använder broddar vid halka.
- Vid isvaksövning gäller följande:
  - Utse lämplig plats för vakupptagning, d.v.s. det är tillräckligt djupt och inte ligger i vägen för andra aktiviteter.
  - Borr och såg ska vara skyddade när de inte används.
  - Trampa loss frigjorda isblock med stor försiktighet.
  - Använd stege med hak vid upptagning av block.
  - Isblock får ej knuffas under isen.
  - Hägna in vaken med störar och linor vid dagens slut. Markera vaken under lunch.
  - Poängtera att eleverna ska ha varma kläder när de står i kö för isvak.
  - Deltagaren bör vid isvaksbad ha kläder som skyddar mot skärsår av isen.
  - Minst två övningsledare ska finnas med, en som håller i säkringslinan och en som hjälper till vid uppstigning.
  - Välj ut en första elev som man tror är lugn/snabb och kan föregå med gott exempel vid isvaksbad.
  - Deltagaren ska vara säkrad med säkringslinan runt midjan vid nedstigning.
  - Poängtera att man inte får göra konsthopp eller ta sats vid nedstigning.
  - Hjälpt deltagaren att komma upp ifall de vill ha hjälp eller att man tror det behövs.
  - Tillgång till varm bastu i anslutning till badet är bra för att göra övningen behagligare.
  - Se till att deltagaren som ska hoppa i inte känner sig stressad av t.ex. andra deltagare och att de inte känner sig tvingade.
- Isborrar som inte är under användning skall vara nedborrad ett stycke i isen eller försedd med skydd.
- Issåg skall vara hopfälld när den inte används. Skall i största allmänhet hanteras försiktigt, eftersom det är väldigt lätt att skära sig.
- Isskulptursverktyg ska vara skyddade genom fodral eller i korg när de inte används.

Betande djur

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Aktiviteter vid betande djur.

Risker:

- Död eller skada.
- Vi stör djuren.

Risksituationer:

- Angrepp av nötkreatur, hästar eller baggar.
- Barn som blir för närgångna eller interaktiva med djuren.

Minska risken:

- Undvik att gå i hagmarker med betande djur i.
- Vid Flottvik: Eleverna får inte ens klappa djuren.
- Kontakta djurägarna eller kommunväxeln för förstahandsinformation kring djurens lynne, var de betar och annat som kan vara relevant.
Hagar vi i dagsläget vet om och använder för naturskoleaktiviteter är:
  - Västerängsudd
  - Sjöängen vid Näsudden (Hempa 070-394 62 30)
  - Å-rike

Fästingar

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Vistelse i skog- och ängsmark.

Risker:

- Att drabbas av borrelia eller TBE.

Risksituationer:

- All vistelse i skog- och ängsmark.

Minska risken:

- Undvika riskområden för fästingar där vi brukar vara: betesmarkerna kring Västerängsudd, f.d. hagmarken kring ungdomens källa, rådjurstäta områden.
- Syna kroppen efter vistelse i fästingrika områden.
- Vara vaksam på "fästingkrypkänslor". Kolla på en gång (byxorna av).
- Strumpor uppdragna över byxbenen om möjlighet finns.
- Förmedla en positiv inställning till vaccination, det är lämpligt i våra trakter.
- Ta bort fästing på en gång.
- Rutininformation för klasser som kan vara i riskzonen typ: "tänk på att ni kollar efter om ni har några fästingar när ni kommer hem, det är bra att ta bort dem så fort som möjligt".

Bastu

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Bastubad efter isvaksbad

Risker:

- Brännskador
- Halkskada

Risksituationer:

- Bränna sig på aggregat eller kaminrör
- Bränna sig på varmvatten
- Bränna sig kaminrör
- Halkning på blött golv

Minska risken:

- Berätta om att det råder lugn i bastun (och att den ska hållas fin).
- Berätta om heta saker i bastun (aggregat, kaminrör).
- Varmvattenberedare tas bort inför elevbad.

Aspprojektet

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Elfiske, pejlning efter asp, vadande i strömmande vatten, åka båt

Risker:

- Drunkning
- Nedkylning
- Elstöt

Risksituationer:

- Vadare fylls med vatten
- Komma för nära elfiskeutrustning
- Ramla ur båt

Minska risken:

- Vid isaktivitet: Se Isaktiviteter.
- Vid båtaktivitet: Se Kanotpaddling.
- Vid vadande med vadare:
  - Informera om faran med vadare som vattenfylls.
  - Alla med vadare ska ha flytväst.
  - Använda vadare som inte består av neopren?
- Vid elfiske:
  - Barn ska inte vara i vattnet vid elfiske.

Smide

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Smide

Risker:

- Brännskada
- Skärskada
- Klämskada
- Bälarna blåser upp glöd o aska
- Rökskada
- Ögonskada (p.g.a. eld eller vasst föremål)
- Hörselskada
- Brandrisk
- Uttorkning
- Stickskada järntråd (främst ögon)

Risksituationer:

- Smide.
- Trängsel i smedjan.
- Oförståelse för hur varm elden och föremål är.
- Oförståelse om vad som är varmt och inte.
- Flygande glödskalet och metallbitar flyger.
- Hamrande och övrigt formande.
- När man pumpar för hårt i bälarna
- Elden sprider sig.
- Något varmt ligger på samma ställe länge.
- Hålla i något varmt för länge.
- Felaktiga skor och kläder.
- Långt hängande hår.
- Stå för nära.
- Man glömmer att dricka.
- Vass järntråd

Minska risken:

- Informera om vad som är varmt, riskerna med värme samt flygande föremål och glöd.
- En hink med vatten, stor nog att stoppa ned en arm i, ska finnas tillgänglig.
- Man ska ha byxor utanför skorna, inga stora fickor och förklä. Långt hår uppbundet.
- Inte lämna något varmt liggandes någonstans. Betrakta alla smidda föremål som varma.
- Allt som smitts ska kylas i vatten innan det läggs undan.

- Alla ska ha skyddsglasögon.
- Se upp med att stå framför ässjan när bälgarna används
- En vuxen per smidande elev.
- Lugn i smedjan.
- De som inte smider ska hålla avstånd.
- Se till att dricka.
- Anpassa efter vindriktningen.
- Vid behov, instruera eleverna att jobba i par (där den ena smider klart först innan den andra börjar).

Experiment med eld

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Eleverna utför experiment med eld

Risker:

- Brännskada
- Brandrisk
- Ögonskada p.g.a. starkt ljus
- Förgiftning

Risksituationer:

- Fingrar eller händer hamnar i elden.
- Kläder eller hår börjar brinna.
- Flamman hamnar i ögonen.
- Något i rummet börjar brinna.
- För starkt ljus.
- Inandning av giftig ånga.

Minska risken:

- Ha ACB-brandsläckare tillgänglig.
- Ha brandfilt tillgänglig.
- Ha hink med vatten tillgänglig.
- Ha högt i tak och inga andra prylar nära en flamma.
- Informera eleverna och se till att de:
  - Har skyddsglasögon.
  - Inte har lösa kläder eller löst hår.
  - Inte lutar sig över en flamma.
  - Är lugna.
  - Inte gör experimentet hemma sedan.
- Beroende på vilket experiment som utförs kan det finnas särskilda säkerhetsrutiner för just det experimentet. Läs alltid experimentinstruktionerna.
- Inte skapa för ljusstark flamma (t.ex. att inte hålla i för mycket järnflis på en gång).
- Se till att ha god ventilation.

Selarna

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Eleverna använder selarna under Universum-dagen.

Risker:

- Huvudskada
- Klämskada
- Annan kroppslig skada

Risksituationer:

- Anordningen lossnar från taket.
- En knut i anordningen går upp.
- Selarna sitter fel och skaver eller klämmer.
- En elev håller inte i sig, ramlar bakåt och slår sig.
- En elev kommer för nära (och kanske även under) en gungande grussäck.
- En elev försöker ta ner grussäcken själv från kroken.
- Eleverna börjar göra extra fart åt varandra genom att dra i eller hänga på grussäcken.
- En elev fastnar med fingrarna i ett block.
- En elev börjar leka med selarna under rasten.

Minska risken:

- Med jämna mellanrum, kontrollera anordningarna. Kolla höjd, knutar, block, och spännband.
- Innan momentet börjar, instruera eleverna:
  - Att det bara är vi vuxna som får ta ner selarna från krokarna.
  - Hur man kliver i selarna på rätt sätt.
  - Att man måste hålla i sig i repen, för att inte ramla bakåt. Men att man inte får hålla för högt upp på repet.
  - Att man inte får gunga i sidled, bara hoppa upp och ner.
- Under momentet, kontrollera hela tiden att instruktionerna efterlevs. Var snabb och konsekvent.
- Under momentet, kontrollera även att ingen börjar göra extra fart genom att dra eller hänga i grussäcken (nämnd inte denna möjlighet i förväg, för det väcker bara idéer).
- Efter avslutat moment, häng upp grussäckarna och släng upp selarna över grussäckarna.

Rast på Flottvik

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Eleverna har rast på Flottviks tomt

Risker:

- Drunkning
- Huvudskada genom fall eller halkning
- Skärskador, sårskador
- Frakturer, stukningar

Risksituationer:

- Någon ramlar från bryggan.
- Någon faller genom isen.
- Någon badar frivilligt.
- Någon går ut på vägen.
- Någon ramlar ner från ett träd.
- Någon halkar, i exempelvis trappan.
- Två elever bråkar.
- Eleverna spelar fotboll.
- Eleverna går ut på rast, men ingen vuxen följer med.
- Elever hittar ett bortglömt farligt föremål.
- Bli skadad av häst.

Minska risken:

- En vuxen måste alltid vara ute samtidigt som eleverna.
- Inför varje rast måste eleverna informeras om följande regler:
  - Man måste kunna se en vuxen.
  - Man får inte gå nära vattnet.
  - Man får inte gå ut på vägen.
  - Eventuellt, om lärare anser: Man får bara vara inom ett visst område.
  - Om hästarna är ute: Informera om att de inte får klapparna dem.
- Ha följande livräddningsutrustning tillgänglig: isdubbar, kastlina, livboj, flytväst.
- Strö grus på särskilt hala platser.
- Rensa tomten från farliga föremål.

Gjutning

Senast granskad: 2021-12-13

Aktivitet: Gjuta tennmedaljonger på medeltidsdagen, smälta tenn över eld.

Risker:

- Samma risker som vid eldning (se Eldning).
- Förgiftning.
- Brännskada.

Risksituationer:

- Inandning av giftiga gaser.
- Brännskada p.g.a. skvättande tenn, spill av tenn, elden, kaminen, het form.
- Behållare med tenn kan tippa.
- Fukt i gjutsanden ger mycket stor risk för ångexplosion med sprutande flytande tenn som konsekvens
- Någon ramlar.

Minska risken:

- Det skall vara rent tenn till gjutningen, inga legeringar som riskerar innehålla bly eller andra giftiga metaller
- Alla måste ha skyddsglasögon
- Instruera var eleverna ska stå och när de ska ha fokus.
- Bra (ej ostabilt) underlag att stå på.
- Vid regn/fuktigt väder, vatten på golv, bord, verktyg, formar eller marmorplattor måste gjutsanden skyddas noga mot väta. Trasor eller dylikt för att torka torrt behöver finnas tillgängligt.
- Stabil smältbehållare.
- Hålla lagom avstånd.
- Instruera om att det är över 300 grader varmt för att skapa stämning och för att man ska bli aktsam.
- Inte ha så trångt runt gjutning.
- Vänta tills formerna har svalnat innan man tar i dem.
- Låt inte eleverna hälla tenn.

Skid- och snowboardåkning

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Åka längdskidor, åka utförsåkning med skidor eller snowboard i backe, åka i lift.

Risker:

- Död, allvarlig skada.
- Rädsla.
- Förfrysning, frostsador.
- Klämskada, halkskada, fallskada, skärskada, krockskada.
- Solbränna.

Risksituationer:

- Åka liften. Man kan fastna eller ramla i liften.
- Fastna med lösa föremål i liften.
- Skära sig på stålkant på skidor och snowboard
- Halka (gäller hela området)
- Falla i backen, särskilt i högre fart
- Krocka med andra skidåkare
- Krocka in i fasta eller lösa föremål
- Krocka in i personer som inte deltar men går i vägen
- Våghalsig åkning
- Kan inte bromsa farten
- Elever åker för högt upp i backen med liften
- Trassla in sig i utrustningen (t.ex. längdskidor som är långa)
- Spetsa sig på stavspetsar
- Gå på toaletten (halt med pjäxor)
- Vara dåligt klädd (t.ex. inga vantar)
- Solbränna vid soligt väder

Minska risken:

- Inled övningar med en genomgång av vilka risker som finns och hur de undviks.
- Alla som deltar ska ha korrekt och fungerande utrustning. Vid utförsåkning ska hjälm användas.
- Ha koll på temperatur och vindförhållanden och kolla av kylläget hos deltagarna regelbundet. Förhindra nedkyllning genom t.ex. hålla korta samlingar, effektiva genomgångar, mycket kroppsaktivitet.
- Ge eleverna möjlighet att, om möjligt, kunna gå in och värma sig vid behov, alternativt värma sig vid en eldplats.
- Kontrollera förhållanden i backe och skidspår innan aktiviteten startar.
- Dela in backen med skyddsnät, t.ex. för att skapa en avskild liftkö.
- Poängtera särskilt till lärare att se till att deltagare har varma kläder och skor under dagen.

- Övningsledare använder broddar vid halka.
- Ha en person en bit upp i backe som plockar av elever från liften.
- Visa alla var nödstoppet till liften finns.
- Ställ in skidornas bindningar efter deltagarens vikt.
- Se till att Första Hjälpen-låda finns tillgänglig och är komplett utrustad inklusive elastisk binda.

Naturfritids

Senast granskad: 2021-12-13

- Aktiviteter som omfattas av andra riskbedömningar
  - Mobilorientering (--> Borttappade deltagare)
  - Gå längs rep (--> Vistas i skogen)
  - Lekar i skogen
  - Elda + värma mat, t ex Fattiga riddare (--> Eld)
  - Sätta upp vindskydd
  - Paddling
  - Hantverk (borr, såg, etc)

Naturklass

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Varierande

Riskfaktorer:

- Mer ansvar för varje enskild individ pga ej medföljande lärare.
- Ålderskategori högstadie
- Samma risker som de flesta ovan nämnda aktiviteter.
- Insamling av mobiltelefoner ökar risken för att elever kommer bort vid utomhusaktiviteter, t ex vandringar.

Risksituationer:

- Ny personal som inte känner eleverna.
- När man inte lärt sig elevernas namn.
- I start av åk 7 är eleverna nya för varandra och mycket grupprocesser sker. Kan ge situationer som utmanar.
- Konflikter inom gruppen.

Minska risken:

- Se till att ha så fullständig information kring varje elev som möjligt, dvs allergier, kontaktuppgifter till vårdnadshavare etc.
- Se till att alltid ha god uppfattning om var alla elever befinner sig.
- Tillämpa genomtänkta gruppindelningar. Lärare som känner eleverna delar in grupperna.
- Motverka och förebygg konflikter genom att vara lyhörd och uppmärksam när det kommer till relationer inom gruppen.
- Ha alltid tillgång till första hjälpen vid aktiviteter

Roddbåt, flotte och andra flytetyg

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Roddbåt som följebåt/extrabåt vid paddling. Flytbryggeflotten vid vattenundersökningar. Fiskeaktiviteter. Kanotkatamaran.

Risker:

- Falla i vattnet, drunkning
- Tappa värdesaker i vattnet
- Klämskada
- Oro, rädsla, rörighet,
- Solbränna, uttorkning
- Stora avstånd om olycka sker, långsamma farkoster

Risksituationer:

- För många personer i/på farkosten
- Kliva i och ur farkosterna
- Trängsel på viss plats
- Stark sol/värme
- Flotten svårmanövrerad och långsam, svårt att hjälpa ifallen person
- Längre utfärder
- Långt från civilisation
- Långt ifrån toalett

Minska risken:

- Flytväst krav
- Ha med livboj och liten lätt roddbåt/kanotkatamaran som livbåt
- Begränsning av antal passagerare för våra olika farkoster
- Vid egna konstruktioner ska klämrisker och andra risker beaktas
- Ha plats för säker förvaring av värdesaker som inte kan lämnas på land
- Viktigt att förmedla vikten av ordning och lydnad under utfärd.
- Oroliga elever lugnas tex genom att aktiveras i lämpliga sysslor.
- Rekommendera solskydd typ keps, hatt, kläder, faktor, vattenflaska, extra dricksvatten
- Ha med snabb motorbåt vid längre utfärder för att snabbt kunna undsätta vid incidenter

Psykiska och fysiska konflikter

Senast granskad: 2021-12-13

Aktiviteter: Detta område gäller egentligen samtliga av naturskolans aktiviteter men särskilt Naturklass (se även avsnittet "Naturklass") där ingen ordinarie lärare medföljer. När elever kommer till naturskolan är det en ny miljö med nya människor och man kan sakna trygga personer och rutiner som man har hemma i skolan. Vi vill ta upp några risker som kan mynna ut i psykiska och fysiska konflikter. Härigenom vill vi förebygga situationer som kan ge upphov till konflikter, veta hur vi ska agera vid konflikter, samt hur vi efterarbetar konflikter på ett lämpligt sätt.

Risker:

- Mobbning
- Oro/psykiskt obehag
- Besöken på naturskolan förknippas med oro
- Slagsmål/fysiskt våld
- Kroppslig skada

Risksituationer:

- Elevgruppen åker ensamma i buss utan en medföljande lärare (naturklass), till och från naturskolan.
- Raster
- Gruppindelning

Minska risken:

- Ha en personlig kontakt med läraren innan aktiviteten.
- Återkoppla till läraren (efter aktiviteten) om hur det har gått och om något särskilt har hänt.
- Fundera över gruppindelning innan aktiviteten.
- Vid eventuell rast bör man vara uppmärksam på konfliktsituationer som kan uppstå.
- Ha tillgång till en plats där elever har möjlighet att "dra sig undan" lite under rast.
- Kolla med busschauffören om hur bussresan har gått.
- Ha nolltolerans mot mobbning och "skojbråk".
- Ingrip omedelbart vid konflikter. Pedagoger stöttar varandra.
- Använd Ekillaskolans konsekvenstrappa.

Moment med hög smittorisk

Senast granskad: 2021-12-13

Risker:

- Allvarliga sjukdomar med hög samhällspridning. Ofta inte farliga för elever, men deras anhöriga och samhället i stort.

Risksituationer:

- Matlagning
- Täta samlingar inomhus med mycket rörlighet, t.ex. i kapprummet på Flottvik.
- Sjuk naturskolepersonal som sprider virus från skola till skola.

Minska risken:

- Ställa ut handsprit på lämpliga ställen.
- Påminn om handhygien i samband med måltider.
- Håll ytor rena, t.ex. med ytrenöjningsmedel.
- Möblera glest vid sittande aktiviteter.